

Kulér-Zprávy, aktuality, zajímavosti

Ochrana přírody 4/2019 — 30. 8. 2019 — Kulér-Zprávy, aktuality, zajímavosti — Tištěná verze článku v pdf

Návrat zubra evropského do české přírody

Autor: Evžen Korec, Adéla Grieblová

Zubr evropský (*Bison bonasus*) žil ve většině Evropy od středního pleistocénu. Od středověku byl systematicky vybíjen a jeho stavy neustále klesaly. Počátkem 20. století, po 1. světové válce, byl v přírodě zcela vyhuben. Pouze 54 kusů přežilo v lidské péči v zoologických zahradách a soukromých chovech.

Pokus o záchranu zubra před vyhynutím

Ve 20. letech minulého století byl zahájen mezinárodní pokus o záchranu zmiňovaného živočišného druhu. Ze zbývajících 54 zvířat bylo vybráno 12, která byla dále křížena. Vznikly tak dvě linie: nížinná, někdy zvaná bělověžská, a nížinně-kavkazská. Nížinnou linii vytvořilo pouhých sedm jedinců, nížinně-kavkazskou dvanáct, přičemž 80 % genů pochází jen od dvou zakladatelů. Výsledkem tak úzkého výběru je velmi vysoký koeficient příbuzenské plemenitby (inbrídingu) dosahující 50 % u L linie (lowland) a 28 % u LC linie (lowland-Caucasian).

Genetická rizika

Z genetického hlediska nebyly začátky úsilí o zachování velkého evropského sudokopytníka provedeny příliš kvalifikovaně: mnohem vhodnější by bylo zkoušet využít pro další chov všech 54 jedinců a dosáhnout tak větší genetické variability a nižší vzájemné příbuznosti získaných potomků.

Především nížinná linie s sebou nesla obrovské genetické riziko, že se v ní vyskytnou geny, které ve formě recesivního homozygota vyvolávají genetické onemocnění. Naštěstí pro zubra ale nedošlo k uplatnění negativních jevů vyplývajících z vysokého koeficientu inbrídingu. Zároveň byl ale vytvořen zcela unikátní genetický model – téměř inbrední linie velkého savce, která nemá v přírodě obdoby, a představuje proto unikátní subjekt pro genetický výzkum.

Nedávno jsme stanovili na statisticky významném vzorku jedinců medián (hodnota, jež dělí řadu vzestupně seřazených výsledků na dvě stejně početné poloviny, přičemž platí, že 50 % hodnot je menších nebo rovných a 50 % hodnot je větších nebo rovných mediánu) dožití u zubrů (3,5 roku) a bizonů (3,3 roku). Ukazuje se, že zubří samice mají více než dvakrát vyšší medián dožití (6,0), než mají samci (2,7). Samice bizona vykazují dokonce třikrát vyšší medián dožití (6,6 roku) ve srovnání se samci (2,1). Rod Bison se tak vyznačuje největším rozdílem v mediánu dožití mezi pohlavími ze všech savců. Do publikování naší práce držel tento rekord zástupce delfínovitých kytovců, kulohlavec Sieboldův (*Globicephala macrorhynchus*). Samci zubra i bizona v mladém věku trpí vysokou úmrtností, což podstatně snižuje jejich medián dlouhověkosti. Přestože je medián dožití zubrů a bizonů nízký, žijí někteří jedinci i více než dvacet let. V současné době se naše výzkumná skupina působící v Zoo Tábora pokouší pomocí molekulárně-genetické analýzy odhalit genetické zákonitosti rozhodující o dlouhověkosti u obou zmíněných druhů.

Návrat zubra do České republiky

V České republice jsou zubří chováni v zoologických zahradách (především LC linie) a soukromých chovech. V posledních dvaceti letech vznikají plochy s chovem zubrů na území mnoha desítek hektarů. Nejvýznamnějším subjektem, který organizuje jejich zakládání a provoz, zůstává nezisková organizace Česká krajina.

V roce 2016 založila zoologická zahrada v Táboře chov zubrů nížinné linie, kterou žádná jiná česká zoo nechová. Plánujeme, že odchovy umístíme do některých existujících či nově vznikajících zařízení, v nichž jsou drženi pouze jedinci nížinné linie.

Do nového výběhu v tábořské zoo byly na začátku května roku 2016 vypuštěny dvě zubří samice, tehdy téměř dvouletá Usjana a čtyřletá Uselina, přivezené ze soukromého chovu v německém Usedomu. Krátce poté byly do zoo transportovány další dvě mladé samice Norisa a Norma narozené v roce 2015 v norimberské zoo. Chovnou skupinu doplnil po několika měsících býk Poczekaj ze soukromého chovu v polských Niepolomicích. První úspěch zaznamenal tábořský chov na podzim roku 2017, kdy se narodil býček Tábora: měl by se stát zakladatelem stáda v plánované zubří rezervaci v Železných horách. V polovině roku 2018 se narodila samička Tara, která se v budoucnu zařadí do některého z již existujících zubřích stád.